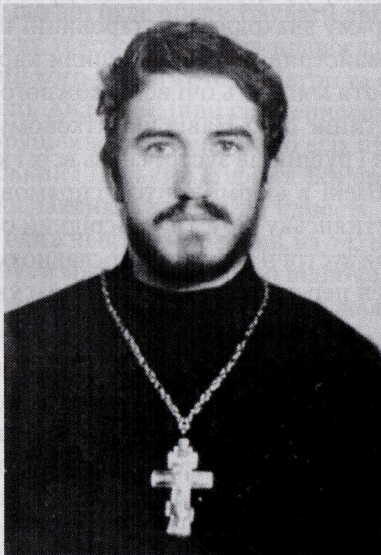

*Отець Анатолій Остапчук –
настоятель Свято-Успенської церкви с. Навіз. Фото 1998 року*

*Отець Віктор Поліщук – виходець з с. Навіз,
вихованець Волинської духовної семінарії. Фото 1998 року*

Мальчук Анастасія Василівна – староста Свято-Успенської церкви с. Навіз. Фото 1998 року

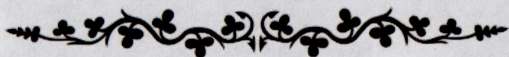
Хрест-фігура на початку села Навіз. Фото 2011 року

*Вигляд типового православного храму з околиць с. Навіз.
Фото 1930-х років*

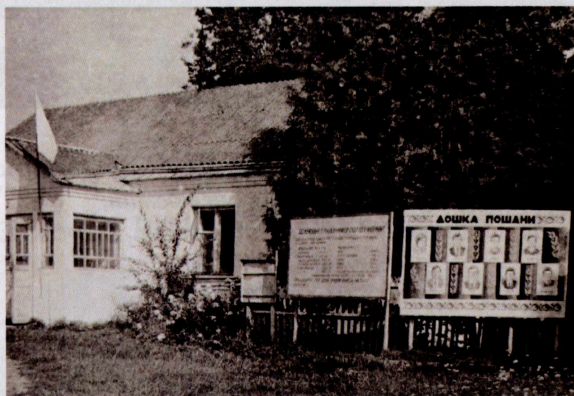
*Пам'ятний хрест на місці Свято-Іовського храму,
зруйнованого в 1951 році (нині тут кладовище).
Фото 2011 року*

РОЗДІЛ 5

СВІТЛИНИ ЖИТЕЛІВ с. НАВІЗ ВІД МИНУЛОГО І ДО СЬОГОДЕННЯ

5.1. Будні колгоспного життя

Сільська рада села Навіз. Фото 1998 року

Контора колгоспу ім. Б. Хмельницького. На дощці показники сільськогосподарської продукції. Фото 1998 року

Жителі села Навіз.

*Зліва направо: сидять: Щиборук Микола Онисимович,
Джусюк Григорій, невідомий;
стоять: Щиборук Анісія Миколаївна, Джусюк Єва.
Фото 1947 року*

*Зліва направо
Зінчук Таїсія Андріївна,
Ковальчук Ганна Платонівна
і її син Володимир Федосійович,
с. Навіз. Фото 1948 року*

*Власюк Марія Прохорівна – перша доярка колгоспу
ім. Б. Хмельницького, с. Навіз. Фото 1949 року*

*Ковальчук Іван Федосійович на виставці досягнень сільського
господарства Волинської області, м. Луцьк. Фото 1950 року*

*Бригада працівників по добуванню торфу,
як основного виду місцевого палива для житлових осель
в колгоспі ім. Б. Хмельницького, с. Навіз. Фото 1950 року*

*Ланка по вирощуванню каучуконосної рослини кок-сагізу
в колгоспі ім. Б. Хмельницького. Фото 1952 року*

Будівельні бригади по виготовленню цементблоків, що широко використовувалися для будівництва тваринницьких приміщень в колгоспі ім. Б. Хмельницького. На верхньому фото в центрі у військовій фуражці Манзюк Віктор. На нижньому фото другий справа Ющук Пантелеймон Григорович, с. Навіз, 50-ті роки

Будівельна бригада на будівництві тваринницьких приміщень колгоспу ім. Б. Хмельницького. Зліва направо: Тананайко Пантелеймон Єврасієвич, Джосюк Григорій, Тананайко Тимофій Давидович, Пуришак Микола Карпович, с. Навіз. Фото 1957 року

Механізатори колгоспу ім. Б. Хмельницького. Зліва направо: сидять: Поліщук Дмитро, Будчик Максим, Дудар Микола, Джусюк Олексій; стоять: Полячук Володимир, Ющук Микола, Зінчук Яків. Тракторна бригада, с. Навіз. Фото 1958 року

Підгортання картоплі в колгоспі ім. Б. Хмельницького.
Зліва направо: Ющук Євген Давидович, Дудар Андронь Логінович,
Матвійчук Юхим Миколайович, Закрева Євген Клігонович,
Джусюк Микола Григорович, с. Навіз. Фото 1954 року

Ющук Оксана Григорівна, ланкова колгоспу ім. Б. Хмельницького,
проводить огляд стану посівних площ льону-довгуниці, с. Навіз.
Фото 1964 року

Бригадир Закрева Євген з ланковими оцінюють якість льону-довгунцю в колгоспі ім. Б. Хмельницького.
Зліва направо: Матвійчук Зоя, Закрева Євген, Дудар Тетяна, Матвійчук Марія, с. Навіз. Фото 1954 року

Ланка іде на поле для прополки овочевих культур колгоспу ім. Б. Хмельницького, с. Навіз. Фото 1958 року

*Ланка по вирощуванню буряків
колгоспу ім. Б. Хмельницького, с. Навіз. Фото 1955 року*

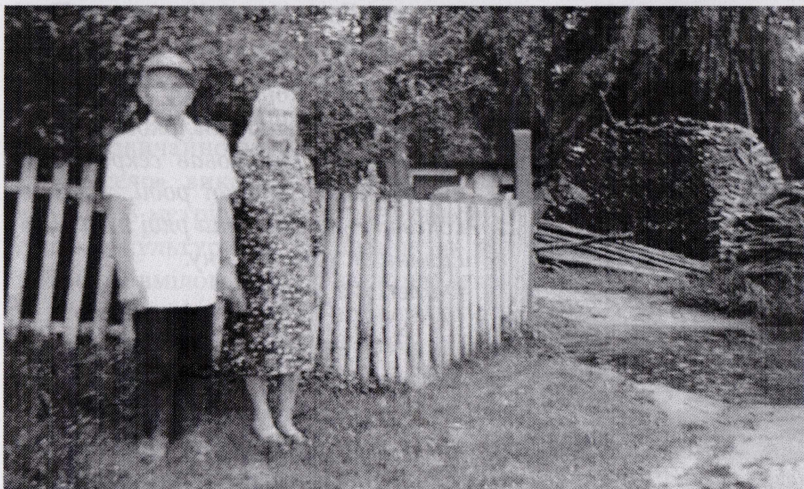
*Сім'я Ющуків: сидять батьки Ганна Іванівна і Давид
Лаврентійович, стоять їх діти (зліва направо) Євген, Уляна,
Семен, с. Навіз. Фото 1977 року*

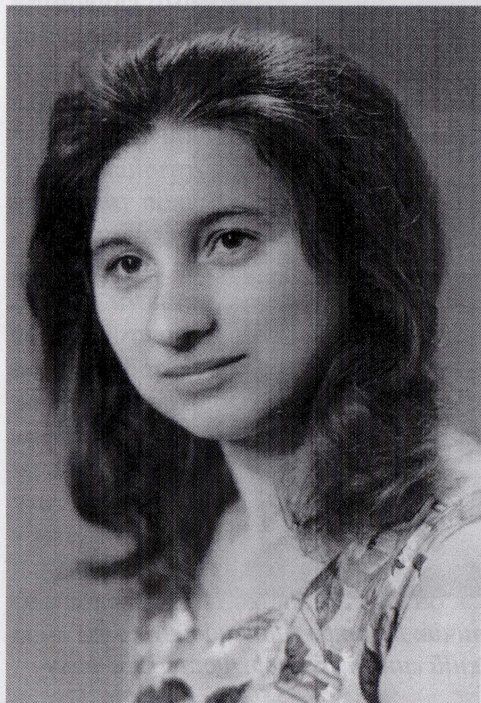
Вся родина Ющуків (зліва направо):
Сидять: подружжя Іван Зіновійович і Катерина Кононівна.
Стоять: Володимир, Галина, Микола, Женя. Фото 1979 року

Подружжя Ющуків Іван Зіновєвич і Катерина Кононівна.
Фото 1958 року

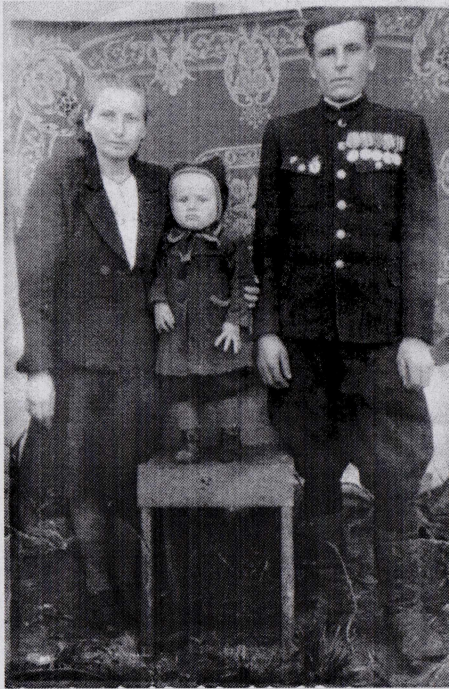
Подружжя Сороки: Яків і Мотря біля власної оселі, с. Навіз. Фото 1998 року

Клімішин Лідія Семенівна, випускниця СШ с. Навіз 1965 року. Працювала на Херсонському текстильному комбінаті головним бухгалтером. Фото 1968 року

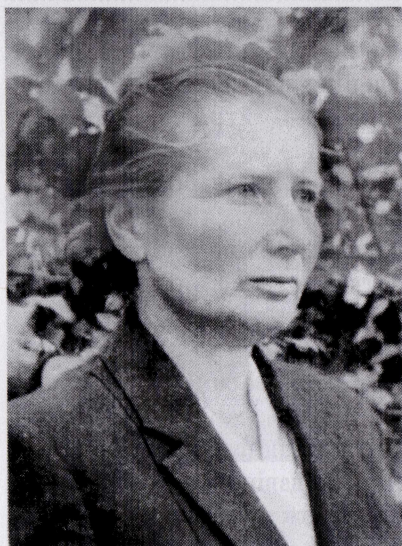
*Тищук Іван Корнійович 1921 р. н.,
– ветеран, інвалід Великої Вітчиз-
няної війни. Працював секретарем
та головою сільської ради, головою
колгоспу в с. Навіз та ряді інших сіл
Рожищенського району.
Фото 1972 року*

*Подружжя Клімовичів: Дмитро Антонович,
Мотрона Дмитрівна та їхній син Олександр. Фото 1953 року*

Подружжя Клімовичів: Дмитро Антонович, 1924 р. н., учасник бойових дій, інвалід Великої Вітчизняної війни, активний організатор колгоспу імені Богдана Хмельницького, все своє трудове життя працював будівельником; Мотрона Дмитрівна, 1928 р. н. була надзвичайно обдарована жінка, вона і художниця, її робота «Старе село», виконана на полотні масляними фарбами, розміром 4 на 8 метрів і до сьогодні використовується в Навізькому будинку культури як декорація до п'єс українських класиків. Вона була вмілою вишивальницею, ткалею, а ще Мотрона Дмитрівна – поетеса. Але, на великий жаль, талант цієї простої сільської жінки до кінця не розкрився, бо дитинство її обпалила війна, а юність припала на роки тяжкого повоєнного лихоліття і повноцінно вчитися змоги не було. Вона все життя працювала в колгоспі на різних роботах в ланці, а останні роки – вівчарем. Мала Матрона Дмитрівна унікальний, як дзвіночок, голос, багато років співала в церковному хорі, а також не раз дарувала свої пісні односельцям з клубної сцени. Цей талант у неї від батька, Клімовича Дмитра Сільвестровича, 1904 р. н., який був музикантом самоучкою та грав на скрипці, на гармошці, на саморобних гусях і бубнові. На сільських вечорницях, куди його запрошувала молодь, одночасно міг грати на 2–3 інструментах. А ще він був винахідником раціоналізатором і в 30-ті роки минулого століття змайстрував кінну картоплекопачку, якою користувався на своєму полі. Двох дітей виховало подружжя Клімовичів: син – Клімович Олександр Дмитрович, відома в районі й області людина, довгий час працював в районній і обласній радах, закінчив Луцьке музичне училище, Рівненський інститут культури, має чудовий голос, грає на баяні та інших музичних інструментах, а його син Богдан гарно малює; дочка – Солодько Любов Дмитрівна працює в Рожищенському районному будинку культури, теж має гарний голос, декламує вірші, вишиває. Племінниця Матрони Дмитрівни, Антоніна Йосипівна Філюк, теж успадкувала талант своєї тітки: гарно співає, уміло грає ролі в п'єсах, вишиває, в'яже, шиє.

Талант цієї простої сільської родини, як бачимо, передається з покоління в покоління. Дійсно ж кажуть: «Козацькому роду нема переводу».

*Мотрона Дмитрівна
Клімович – поетеса с. Наві.
Фото 1954 року.*

Моє село

Ой село моє село
Не впізнати нині.
І хороші і веселі
Села на Волині.

Вряд стоять нові хатки
Та ще й на горбочку,
Веселенько виглядають
З вишневих садочків.

За селом, куди не глянь,
Скільки зір сягає,
Котить хвилі, серцю милі,
Полечко безкрає.

М. Клімович, 1951 рік

Вітреус тихенькій вишеньку житає
Вітреус тихенькій,
вишеньку житає,
Веліхасться прозора ділина,
Синюк маленький,
в матері житає,
Матуся, що таке війна!
Війна, війна
синючку дорогий,
Всіма трудящими проклята,
Торить наш діп,
і все що втім,
А вороги вбивають тата.
Війна, війна, і хлопчик розуміє,
Плинеще горнеться до Ченьки,
Вона, вона, нікого не жаляє,
Навіть таких як я маленький.

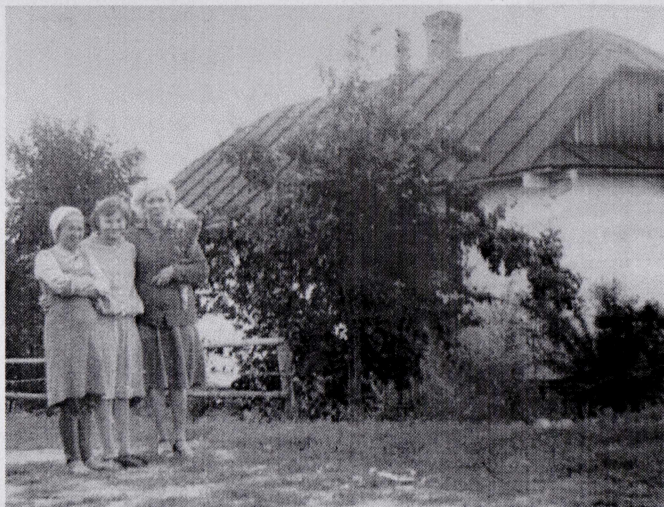
Вірш М. Клімович «Війна», 1951 рік

Ми ждем весни.

Ми ждем весни щоб знов зазеленіли,
 Кринь садочки і чай,
 Щоб дзвівочки над нами дзвонили
 Геріблат заплекалися ругай
 Щоб діти веселенько шубетам
 І дивилися раділи мамтам
 Замороженість, шастя щоб витали
 У кожній хаті, в кожному дворі.
 Щоб в тихій мавві вечорі
 Співали соловейки до світанка
 Щоб прийшли закохані пари
 Про шастя спільною еднаннє
 Щоб від села і до села
 Пливали котилими білі хвилі,
 А в осєні щоб весілля
 Гуділи кожної неділі.

Ми ждем весни, щоб вийти на поля
 І потрудити друженю та охоче
 Пленям щоб ззвеніла вся земля
 Ми миру ждем, ми миру ждем
 Щоб ці простори рідні дорощі
 Вбиралі в квіти не в ругачі
 Щоб не лилася кров білим навкруж
 І не горіли села України!
 Щоб мати синя милого дівчинка
 Не вироджені слізю у дорожчю
 Щоб розквітала наша батьківщина
 Щоб мир вітал розвідавши тривожчю

Вірш М. Клімович «Ми ждем весни», 1958 рік

*Зліва направо: Євгенія Мифодіївна Гаврилюк, її дочка Олена та Людмила Петрівна Ющук біля власної хати.
Фото 1986 року*

*Надія Григорівна Ющук біля плити літньої кухні.
Фото 2001 року*

Коротенький перепочинок і знову на Богослужіння в Свято-Успенський храм. Зліва направо: Демчук Сінкліта, Ходумай Надія, с. Навіз. Фото 1998 року

Односельчани (зліва направо) Матвійчук (Ющук) Олександра, Матвійчук Олександр Сергійович, його донька Ольга, дружина Зоя, Сергій Павлович, Ющук Людмила Петрівна, Надія Григорівна; другий ряд: Іван Давидович і Євген Давидович, с. Навіз. Фото 1998 року

Матвійчук Роман Агафонович – шанована в селі людина. Чверть віку завідував сільським магазином, працював заступником голови колгоспу та головою сільської ради. Вийшовши на пенсію, став умілим бджолярем. Фото 2007 року

Матвійчук Зоя впевнена, що сільськогосподарське знаряддя – граблі завжди будуть в моді, с. Навіз. Фото 1998 року

Обжинки. Голова СВК ім. Б. Хмельницького – Щибор Михайло Петрович серед комбайнерів. Фото 2006 року

Хор-ланка ансамблю «Доярочка», танцювальний колектив та керівники колгоспу ім. Б. Хмельницького на Львівському телебаченні. Фото 1981 року

*Жінки-пенсіонерки на вогнику –
присвяченому 8 Березня, с. Навіз. Фото 1996 року*

*Молоде поповнення робочої сили колгоспу ім. Богдана
Хмельницького. Зліва направо: Будчик Степанида Кононівна,
Клімішина Лідія Василівна, Матвійчук Оксана Михайлівна,
Поліщук Любов Дмитрівна, с. Навіз. Фото 1967 року*

Агроном Людмила Михайлівна проводить політінформацію з механізаторами колгоспу ім. Б. Хмельницького, с. Навіз. Фото 1972 року

Урочиста частина проводів на пенсію доярки Ющук Катерини Кононівни. Подяку вручає секретар парторганізації колгоспу ім. Б. Хмельницького Матвійчук Роман Афонович, с. Навіз. Фото 1986 року

Урочистості присвячення 40-річчю організації колгоспу ім. Б. Хмельницького. Піонери вітають присутніх із знаменною датою в житті села Навіз. Фото 1988 року

Юшук Іван Давидович в незалежній Україні став власником коня та різного обладнання для виконання сільськогосподарських робіт, с. Навіз. Фото 1998 року

Багато білих грибів, підберезників, маслюків знайшов у лісі в урочищі Полянівка Матвійчук Анатолій Сергійович, с. Навіз. Фото 2008 року

Гарбузи, урожаю 2010 року, вирощені на батьківському городі Ющука Євгена Давидовича, с. Навіз. Фото 2010 року

5.2. Світлини Навізького будинку культури

Перед концертом. Зліва направо: Софія Денисюк,
Надія Мельничук, Мирослава Деркач. Фото 1962 року

Соло виконує Олена Сасовська,
акомпанує Надія Сільвестрівна Мельничук

Надія Сільвестрівна Мельничук – завідувача бібліотекою с. Навіз.
Фото 1949 року.

Соло виконує Лідія Козачук (вчитель СШ),
акомпанує Надія Сільвестрівна Мельничук. Фото 1962 року

Зведений хор Рожищенського району, у котрому брали участь хористи сільського клубу с. Навіз, м. Рожище. Фото 1950 року

*Перший показовий фестиваль на Волині. На сцені хор с. Навіз.
Керівник – Надія Сільвестрівна Мельничук.
Будинок культури м. Рожище. Фото 1956 року*

Фестиваль, присвячений досягненням сільського господарства.
Хор вчителів і молоді сільського клубу с. Навіз. Керівник Надія
Сільвестрівна Мельничук, м. Рожище. Фото 1965 року

Учасниці художньої самодіяльності перед виступом. Нижній
ряд (зліва направо): Хижун Євдокія і Ющук Оксана; верхній ряд:
Ющук Ганна і Клімович Катерина, с. Навіз. Фото 1964 року

Фестиваль, присвячений досягненням народного господарства. Учасники художньої самодіяльності сільської молоді клубу с. Навіз. Солісти: зліва направо: Тананайко Йосип Стратонович, Демчук Олександр Степанович. Керівник хору Мельничук Надія Сільвестрівна, м. Рожище. Фото 1967 року

Самодіяльний хор сільської молоді колгоспу ім. Б. Хмельницького на території ферми (зліва направо): Будчик Ганна, Щиборук Тетяна, Щиборук Людмила, Кубічик В'ячеслав, Натягла Галина, Власюк Леся, Клімович Тамара, с. Навіз. Фото 1985 року

Голові колгоспу Людмилі Михайлівні Клімішиній вручають перехідний прапор на святі «День працівників сільського господарства» в Будинку культури села Навіз. Фото 1985 року

На сцені Будинку культури с. Навіз виступає вокальна група (жіноча) з нагоди 40-річчя організації колгоспу ім. Б. Хмельницького. Фото 1988 року

Виступає самодіяльний хор колгоспу ім. Б. Хмельницького з нагоди 40-річчя організації колгоспу, с. Навіз. Фото 1988 року

Вокальна група чоловіків дарує пісні, присвячені до жіночого свята 8 Березня. Будинок культури села Навіз. Фото 1986 року

Хор Навізького сільського будинку культури під час виступу на концерті, присвяченому Першотравню. Акомпанує Надія Сільвестрівна Мельничук, с. Навіз. Фото 1962 року

Виступ художньої самодіяльності Будинку культури с. Навіз з нагоди жіночого свята 8 Березня. Фото 1986 року

*Зліт сандружини колгоспу ім. Б. Хмельницького, с. Навіз.
Стоять (зліва направо): Натягла (Кондратюк) Галина, Зінчук
Галина, Терпелюк Людмила, Ковальчук Софія, Приймачок Євгенія,
Клімішина Людмила, Щиборук Оксана, Антонюк Марія, Денисюк
Ганна. Сидять (зліва направо): Матвійчук Галина, Ходомай Люба,
Тананайко Антоніна, Михайловська Олена, Джусюк Люба, Будчик
Ганна. Копачівський лісовий масив. Фото 1973 року*

Хор-ланка колгоспу ім. Б. Хмельницького. Фото 1986 року

Роман Агафонович Матвійчук (зліва) і Євген Михайлович Ковальчук на порозі сільського клубу с. Навіз. Фото 1954 року

Учасниці художньої самодіяльності на урочистостях з нагоди Міжнародного жіночого свята 8 березня. Будинок культури с. Навіз. Фото 1996 року

*Хор-ланка колгоспу ім. Б. Хмельницького (зліва направо):
Мальчук Анастасія, Терпель Софія, Ковальчук Софія, Лавренюк
Ольга, Матвійчук Євгенія, Ющук Антоніна.
Свято вул. Набережної, с. Навіз. Фото 2000 року*

*Свято вулиці Набережної.
Соліст Сергій Вожатко, с. Навіз. Фото 2000 року*

**5.3. Духовий оркестр с. Навіз:
від 30-х до 80-х рр. ХХ століття**

*Сільський духовий оркестр за часів панської Польщі,
30-ті роки ХХ століття.*

*Сидять (зліва направо): Петро Віталійович Гандзюк, Панас
Іванович Ладчук, Тимофій Давидович Тананайко,
Іван Івович Ладчук.*

*Стоять: Федір Фадейович Лавренюк, Йосип Кононович
Кондратюк, Степан Логвінович Дудар, Клим Іванович Будчик*

*Духовий оркестр колгоспу ім. Б. Хмельницького
(1950–1980-ті рр.)*

Духовий оркестр колгоспу ім. Б. Хмельницького брав активну участь у різних торжествах: грав на весільних обрядах (понад 600), на виїздах призовників до лав Радянської Армії, на Першотравневих святах, на День Перемоги, на виборчих дільницях та різних урочистостях села.

Оркестр у складі: Тананайко Тимофій, Демчук Олександр, Ковальчук Володимир Федосійович, Голюк Лаврентій, Терпелюк Петро (керівник), стоять: Власюк Андрій, Мельничук Іван, Матвійчук Роман, Тананайко Йосип, невідомий, Будчик Омелян, Демчук Денис, діяв протягом 1957–1988 років

Найбільш популярні пісні
серед населення села Навіз

ОЙ НА ГОРІ КАЛИНА

Під горою малина,	У пучечки в'язала, (2)
Калина-малина,	В'язала, в'язала,
Чубарики-чубчики, малина.	Чубарики-чубчики, в'язала.

Там дівчина ходила, (2)	На доріжку кидала, (2)
Ходила, ходила,	Кидала, кидала,
Чубарики-чубчики, ходила.	Чубарики-чубчики, кидала.

Цвіт-калину ламала, (2)	Та й на хлопців моргала, (2)
Ламала, ламала,	Моргала, моргала,
Чубарики-чубчики, ламала.	Чубарики-чубчики, моргала.

ОЙ У ВИШНЕВОМУ САДОЧКУ

Ой у вишневому садочку	Моя матуся тебе знає,
Там соловейко щебетав.	Ти той козак, що все гуляє.
Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,	Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,
А-я-я ох-ох-ох.	А-я-я, ох-ох-ох.
Там соловейко щебетав.	Ти той козак, що все гуляє.

Ой, у зеленому садочку	А я матусі не злякаюсь,
Козак дівчину увіщав.	Якщо з тобою покохаюсь.
Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,	Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,
А-я-я ох-ох-ох.	А-я-я ох-ох-ох.
Козак дівчину увіщав.	Якщо з тобою покохаюсь.

Ой ти, дівчино чорноброва,	Ой у вишневому садочку,
А чи підеш ти за мене?	Там соловейко щебетав.
Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,	Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,
А-я-я, ох-ох-ох.	А-я-я, ох-ох-ох.
А чи підеш ти за мене?	Там соловейко щебетав.

РОЗПРЯГАЙТЕ, ХЛОПЦІ, КОНІ

Розпрягайте, хлопці, коні
Та лягайте спочивать,
А я піду в сад зелений,
В сад криниченьку копать.

Приспів:

Маруся, раз, два, три, калина,
Чорнявая дівчина в саду ягоди рвала.
Маруся, раз, два, три, калина,
Чорнявая дівчина в саду ягоди рвала.

Копав, копав криниченьку
У вишневому саду.
Чи не вийде дівчинонька
Рано-вранці по воду?

Вийшла, вийшла дівчинонька
В сад вишневий воду брать,
А за нею козаченько
Веде коня напувать.

Просив, просив відеречко –
Вона йому не дала,
Дарив, дарив їй колечко –
Вона його не взяла.

«Знаю, знаю, дівчинонько,
Чим я тебе розгнівив:
Що я вчора ізвечора
І з другою говорив»

«Вона ростом невеличка,
Ще й літами молода,
Руса коса до пояса,
В косі стрічка голуба»

ЇХАВ КОЗАК НА ВІЙНОНЬКУ

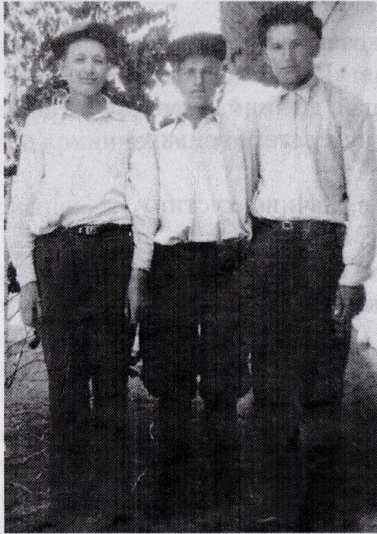
Їхав козак на війноньку,
сказав: «Прощай, дівчинонько.
Прощай, дівчино, чорнобривонько,
Їду в чужу сторононьку.

Дайже, дівчино, хустину,
Може, я в бою загину,
Темної ночі накриють очі,
Легше в могилі спочину».

Дала дівчина хустину,
Козак у бою загинув.
Покрили очі темної ночі
легше в могилі спочину.

Добрії люди на силу
Взяли нещасну дівчину.
А серед поля гнеться тополя,
Та й на козацьку могилу.

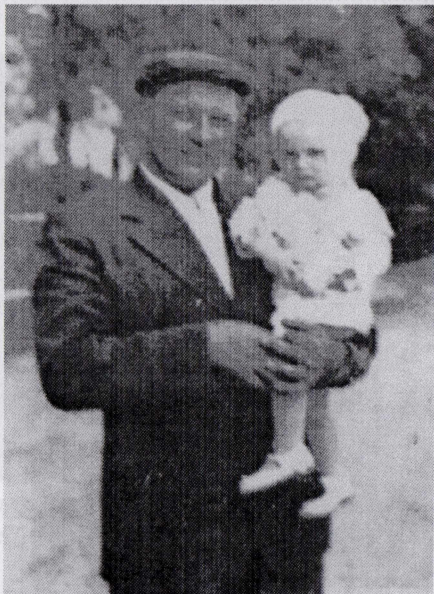
5.4. КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМАЄ ПЕРЕВОДУ

Односельчани призивного віку. Зліва направо: Ющук Євген Давидович, Пуршак Василь Якимович, Щиборук Євген Григорович, с. Навіз. Фото 1954 року

Зліва направо:
Марія Сільвестрівна Мельничук,
Оксана Наумівна Демчук, с. Навіз.
Фото 1962 року

Житель с. Навіз Зінчук Федір Васильович із внучкою Людмилою, котра зараз проживає в м. Луцьку. Фото 1982 року

Анатолій Матвійчук – наш земляк, заступник голови Рожницької районної ради, вітає ветерана війни Андроника Джусюка в день 60-річчя визволення села. Фото 2004 року

Ющук Зоя Антонівна з донькою Катеринкою,
1998 р. н., с. Навіз

Ветеран Великої Вітчизняної війни Будчик Семен Ілліч з донькою
Ганною, зятем та внуком. Фото 1980 року

На щастя – на долю...

Весілля Ковальчука Володимира Феодосійовича і Галини Іванівни (с. Сокіл). В День Святої Троїці, с. Навіз. Фото 1959 року

Весілля Маргарити – доньки Ковальчуків (Володимира і Галини). Маргарита зі своїм судженим Павлом Рожнюком у день весілля – 13.09.1980 р.

Урочистий марш від молодої Маргарити Ковальчук
до молодого Павла Рожнюка.
Село Сокіл Рожищенського району, 13.09.1980 року

Весілля подружжя Матвійчуків – Анатолія та Алли,
с. Навіз. Фото 1976 року

Отець Свято-Успенської церкви с. Навіз Анатолій виконує таїнство вінчання подружжя Хіжуків Віталія і Ольги (Матвійчук) 8.05.2011 року

*Весільний марш, с. Навіз.
Фото 1977 року*

Будні села Навіз

Будчик Діма. На коня, на коня, на коня.
Хай щасливою буде дорога. Фото 2009 року

Ольга Матвійчук
набирала цілий кошик грибів, с. Навіз. Фото 1998 року

Мешканці с. Навіз. Зліва – Дудар Андронь з внучкою Любою і сином Трохимом, с. Навіз. Фото 1968 року

Мрії про майбутнє. Урочище Острів. Фото 2001 року

Будемо і ми дорослими, с. Навіз. Фото 1999 року

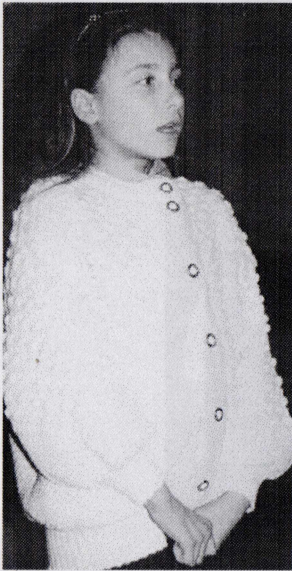
*Тоня Ковба з донькою, с. Навіз.
Фото 1999 року*

Подружжя Матвійчуків: Олександр Сергійович
і Зоя Яківна з донькою Ольгою, с. Навіз. Фото 1998 року

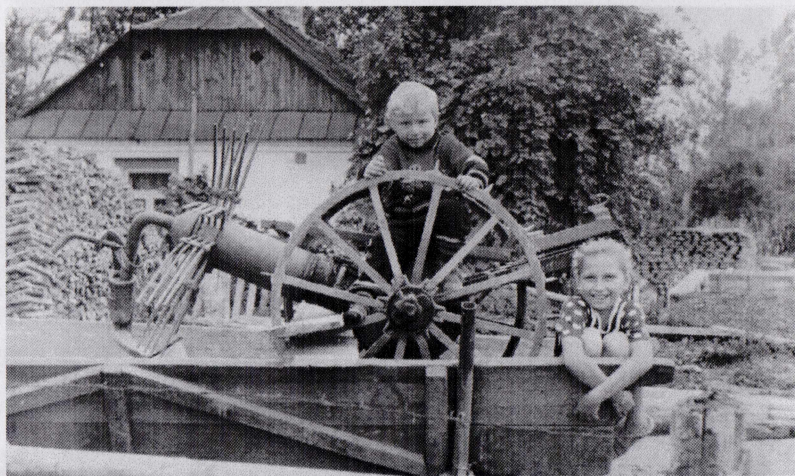
Механізатори колгоспу та їх діти на Святі переджнив'я.
Комбайни готові вийти на хлібні ниви,
с. Навіз. Фото 1998 року

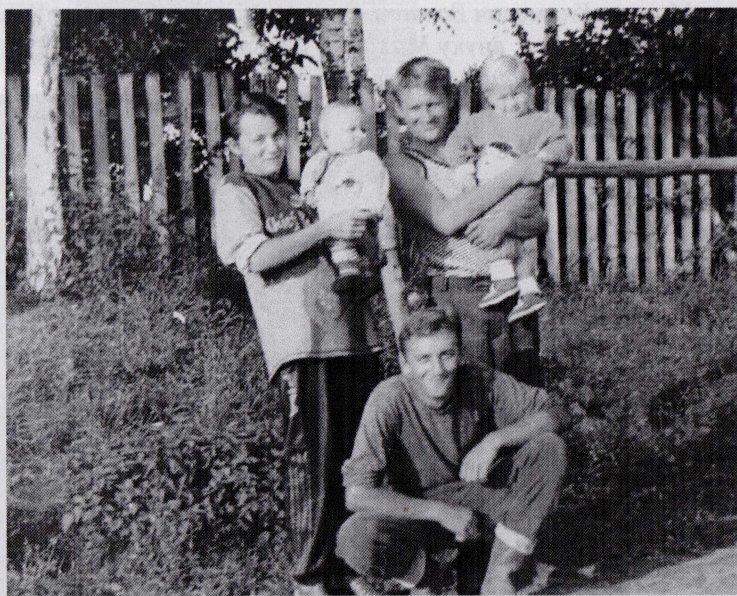
*Тетяна Бардабуш, учениця
Навізької середньої школи,
читає вірш. Фото 1996 року*

*Святкування Дня Перемоги.
Назустріч ветеранам з хлібом і сіллю ідуть учні школи,
с. Навіз. Фото 1996 року*

*Діти на возі чекають відправки на поле
копати і збирати картоплю. Фото 2008 року*

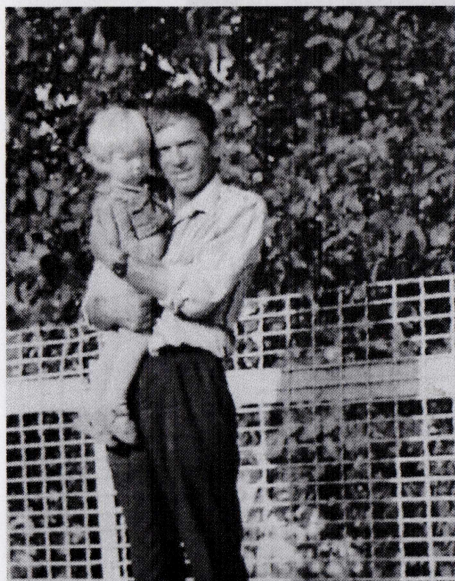
*Подружжя Вожатки. Стоять: Надія і Володимир
з донькою Катериною та синочком Михайлом, сидить Леонід
Ковба, с. Навіз. Фото 1997 року*

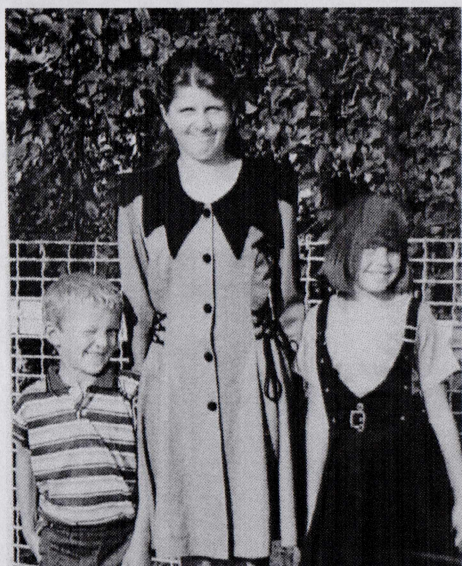
Дідусь Микола Климович Вожатко радіє своїм нащадкам: внучці Катерині, внуку Михайлу, невістці Надії та сину Володимиру, село Навіз. Фото 1997 року

Сім'я Пуришака Василя Якимовича (крайній справа), с. Навіз. Фото 2000 року

*Пуриак Володимир
Захарович з внучкою
Вікторією.
Фото 2001 року*

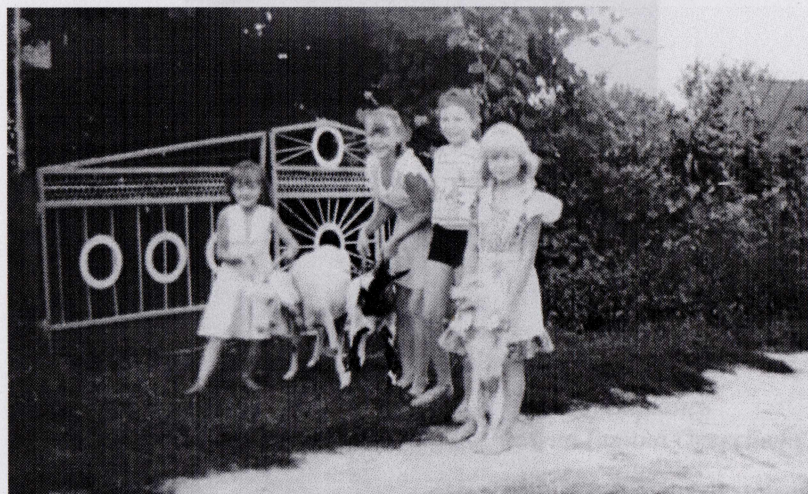
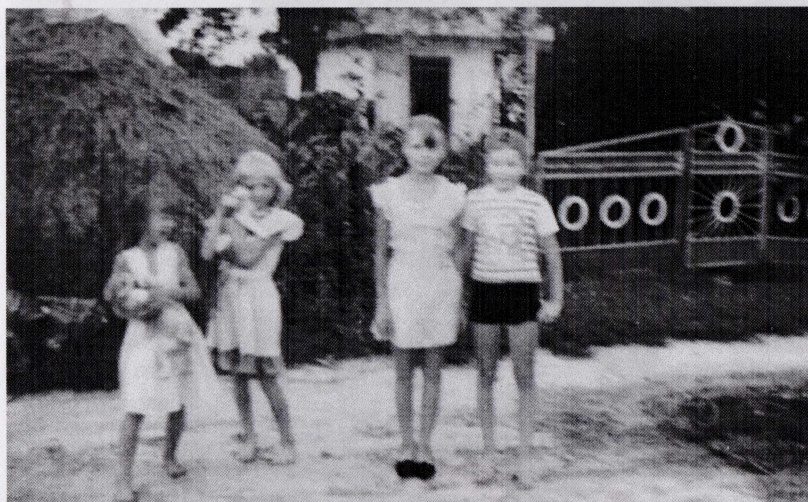

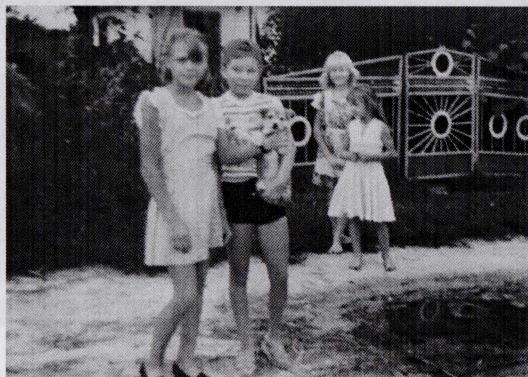
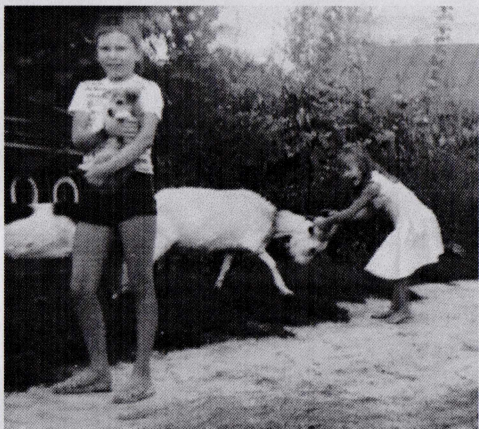
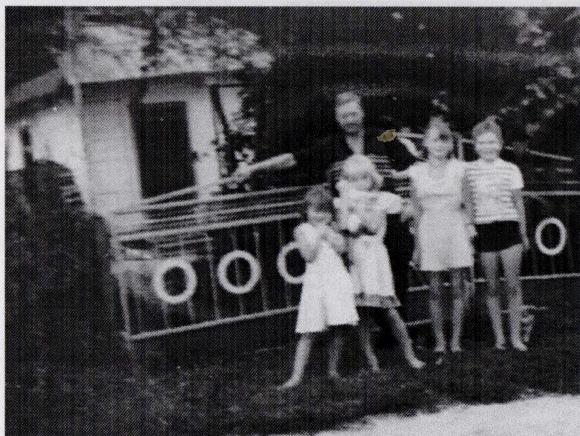
*Сім'я Полячуків. Зліва направо: Павло, Людмила та Марія.
Фото 2001 року*

Учні у навчальних кабінетах рідної школи, с. Навіз.
Фото 2001 року

Літні канікули, с. Навіз.
Фото 1998 року

5.5. Нашого цвіту по всьому світу

Хмель Ганна Аврамівна, колишня жителька с. Навіз, гостинно зустрічає своїх гостей: брата-кума Євгена та куму Людмилу Ющуків. Село Миколаївка Дніпропетровської обл. Свята Троїця. Фото 2010 року

Через 50 років в стінах рідної школи зустрілись Володимир Єфремович Бондарук з Києва та Галина Олексіївна Бондарчук, яка проживає в Словаччині. Фото 2004 року

Кандидат біологічних наук, доцент Є. Д. Юцук зі студентками природничого факультету КДПУ на міжнародній науковій конференції в м. Кривий Ріг. Фото 2009 року

Подружжя Щиборуків (Олександр і Олександра) з доньками Іриною і Оленкою. Місто Магадан. Фото 1978 року

*Америка. Маямський привіт
від Раїси Миколаївни Щиборук (Панасюк).
Фітодизайн біля власної оселі. Фото 2004 року*

*Ющук Микола Іванович з донькою Людмилою,
яка мешкає в США. Фото 2011 року*

*Ющук Ганна Григорівна щирі вітання відправляла поштою на Волинь своїм рідним із далекого російського міста Новокузнецька.
Фото 1967 року*

*Клімішин (Криштопа) Лідія Василівна, більше 40-ка років проживає в місті Дніпропетровську, але кожного літа приїжджає на свою малу батьківщину, щоб провідати стареньку матір, сестру, братів та вклонитись батьковій могилі. Лідія Василівна з чоловіком Дмитром Федоровичем в батьківській хаті, с. Навіз.
Фото 2008 року*

Меріда (Банд) Раїса Іванівна вже довгий час проживає в Ізраїлі, але їй досі, як пише родичам, в снах бачить свій хутір, ліс, копанку, що в урочищі Грудавина в с. Навіз.

Раїса Іванівна (в центрі) з доньками Тетяною і Наталією та внуком Шоном. Фото 2009 року

Престижною була для юнаків села професія військового. Виховані на героїчному минулому своїх дідів та батьків, багато односельчан пов'язали своє життя з армією. Кадровими військовими стали: Захарій Миколайович Щиборук (генерал-майор), Микола Йосипович Кондратюк, які служили в Білорусі, Олександр Петрович Терпилюк, Микола Якович Тітков – в Сибіру та Забайкаллі, брати Юрій та Микола Аршулюки – в Москві, Іван Никонорович Тананайко – в Приморському краї, Володимир Миколайович Хижун та ін.. Зокрема, Юрій Аршулюк вже генерал-полковник Російської Федерації нагороджений багатьма державними нагородами. Володимир Хижун військову службу проходив в Іркутську, Луганську та Києві. Вийшовши на пенсію у званні підполковника, разом з дружиною Тамарою Василівною повернувся в рідне село, доглядає стареньку матір, господарює на землі.

*Хижун Володимир
Миколайович, підполковник.
Фото 2002 року*

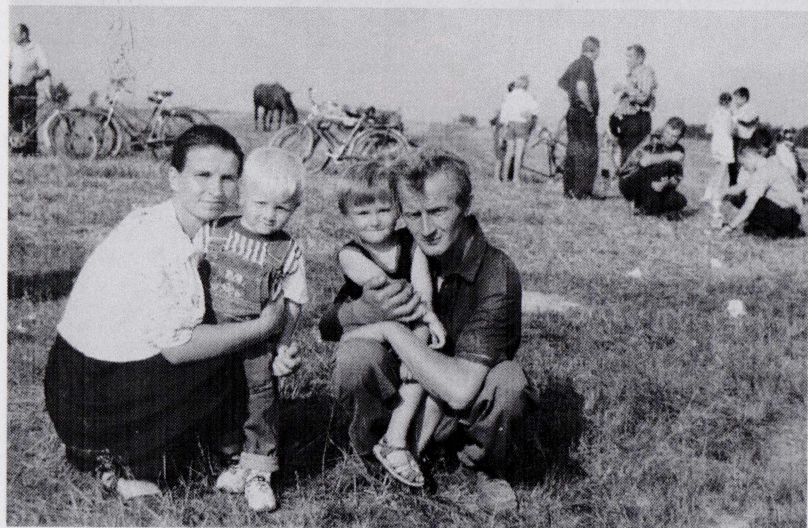

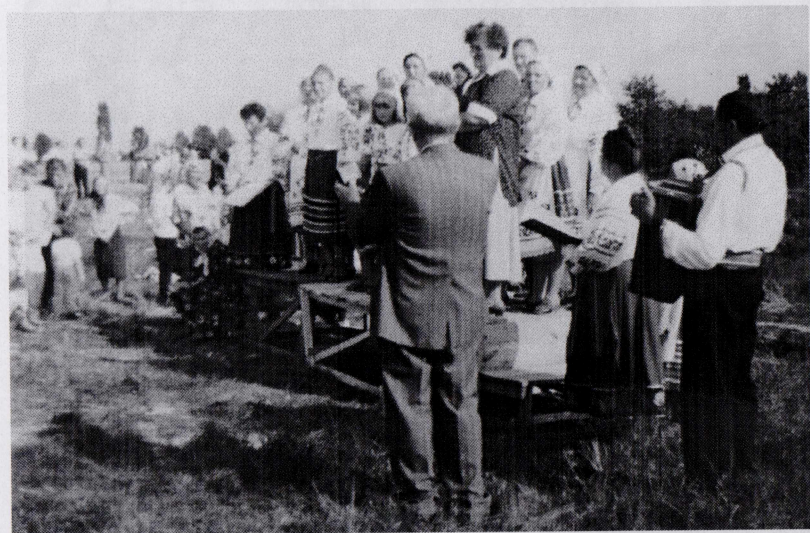
*Юрій Аршулюк генерал-полковник
Російської Федерації. Фото 2006 року*

5.6. На святі «Козацької слави» в урочищі Острів
19.08.2001 року, с. Навіз

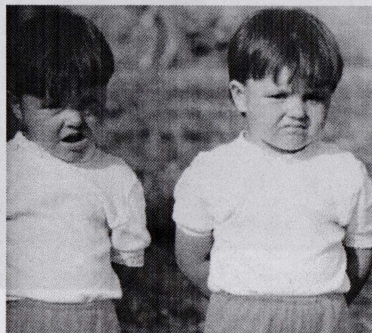
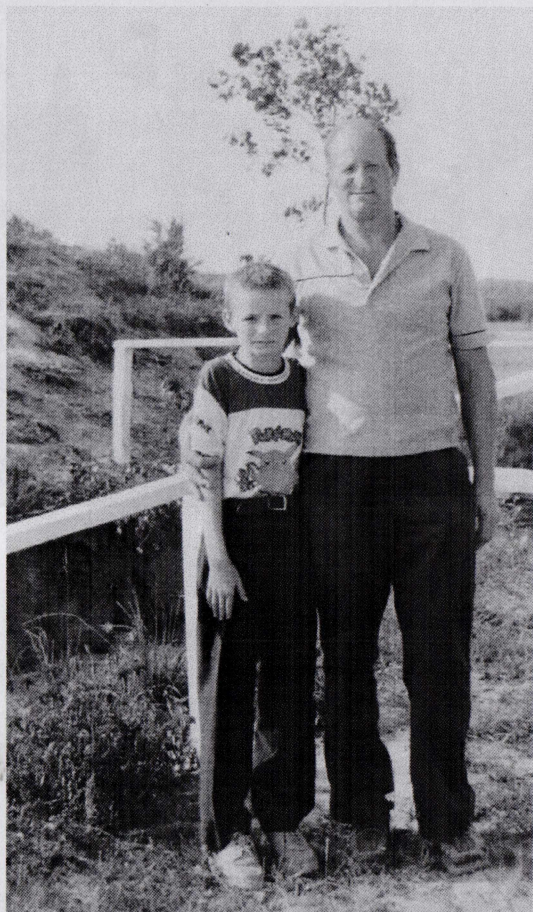
*Пам'ятний хрест на давній козацькій могилі.
Фото 2011 року*

5.7. Народні промисли

Вироби народних художніх промислів прийшли у наш побут з глибини віків. Насамперед, це плетіння з рослинної сировини: лози, рогозу, лика, кореня сосни, соломки, берести. Майстри добре знали можливості цих матеріалів і вміло їх використовували у виготовленні необхідних виробів для повсякденного побуту, користуючись давніми традиціями.

Особливо цінуються народні промисли у наш час технічного прогресу, тому що ці вироби неповторні, виконуються ручним методом з природних матеріалів.

Впродовж віків майстри вдосконалювали секрети майстерності, передавали їх рідним або односельцям. Народний майстер завжди створює вироби, необхідні у побуті. У одного і того ж майстра не зустрічається двох виробів однакових по формі. Навчити майстерності може той, хто сам володіє нею досконало. Ручна робота формує у майстра творчий стиль, котрий має «свій почерк», відмінний від «почерку» інших майстрів. Тобто, виконуючи роботу ручним способом, кожний раз можна вносити у вироби зміни, вдосконалюючи форму, роблячи її більш якіснішою. А тому ручна робота в народних промислах не повинна витіснятися машинами.

Зміни, що проходять у житті людства, не можуть не відкlastися на розвитку народних промислів. Наприклад, з тих пір, як люди почали користуватися фабричними тканинами, на сьогодні повністю витиснулися домоткані вироби, а тому вийшли з користування прялки (коворотки), ткацькі верстати тощо. Але національні особливості народних промислів Волині зберігаються. Наслідуючи народні традиції, народні промисли є найбільш розвинутими осередками народної національної культури.

Всі вироби, котрі представлені на фотографіях, (див. нижче) виготовлені автором книги із лози, кореня сосни, соломки, рогозу. Вибір природних матеріалів був спрямований на найбільш розповсюджену і дешеву природну сировину для плетіння різних виробів. Природно зростають вербняки, лозняки, котрі ростуть на берегах річок, озер та на болотах. Крім лозових пагонів, для плетіння використовують стебла вузьколистого і широколистого рогозу – це багаторічні трав'янисті рослини, котрі зростають на заболочених берегах річок та озер. Стебла рогозу бувають понад

2 метрів довжини. Із цих стебел плетуть кошики, капелюхи, абажури, тарілки, підставки для посуду, хлібниці, вазочки для квітів тощо.

Плетіння із кореня. У наш час технічного прогресу майже ніхто не знає, що є метод плетіння із кореня. Корінь хвойних порід міцний, гарний на колір, в минулі часи широко використовувався для різних домашніх виробів. Особливо міцні вироби виготовлялися з кореня сосни.

У селі Навіз кожний господар виготовляв ємкість для зберігання зерна, застосовуючи спіральне плетіння. Місцева назва таких виробів – «соломан». Це вдала назва тому, що вироби виготовлялися із житньої соломи у вигляді пучків однакової товщини, котрі перепліталися по спіралі стрічкою з лози. Такий посуд для зберігання зерна був надійним, довговічним, і зерно у ньому зберігало високі хлібопекарські якості.

Багате на людські таланти наше славне село Навіз, якому виповнюється невдовзі 435 років. І хай його майбутнє надалі буде тільки щасливим. Цей свій нарис про історію рідного села хочеться завершити барвистими словами вірша нашого місцевого поета, вчителя Навізької ЗОШ Олексія Будчика:

*Мені казково повезло:
Річки, ліси, поля, долини,
Рости, цвіти моє село –
Маленька крапелька Волині.*

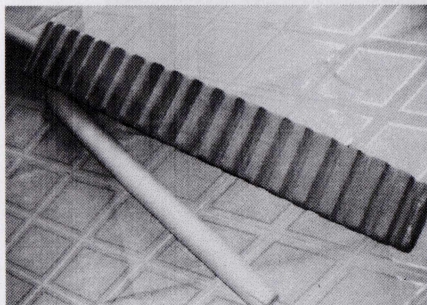

*За прядкою Матвійчук (Ющук)
Олександра Давидівна,
с. Навіз. Фото 1998 року*

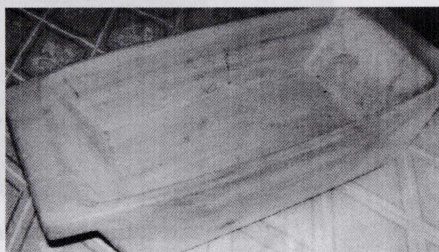

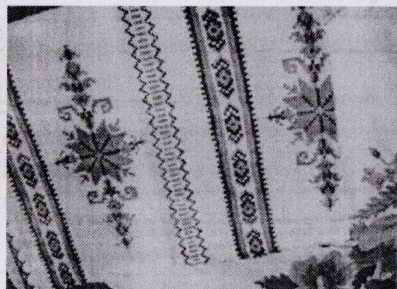
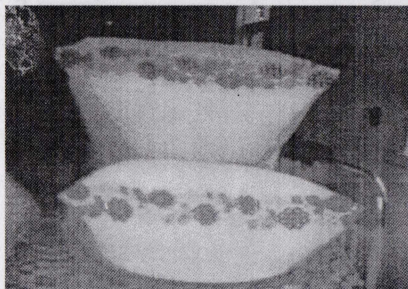
*Матвійчук Ольга Олександрівна
збиває масло з вершків молока в
саморобній масниці,
с. Навіз. Фото 1998 року*

*Рубель з качалкою
для прасування білизни.
Робота автора.
Фото 1985 року*

*Корито з дерева
для домашніх потреб.
Робота автора.
Фото 1985 року*

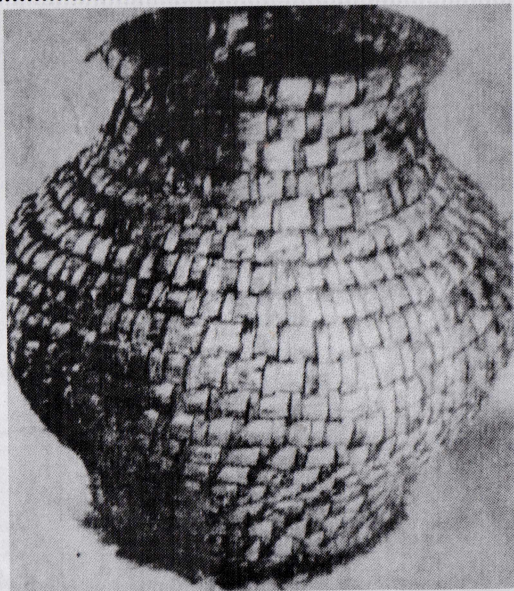
*Ручна вишивка подушок та рушників
Надії Григорівни Ющук, с. Навіз. Фото 1999 року*

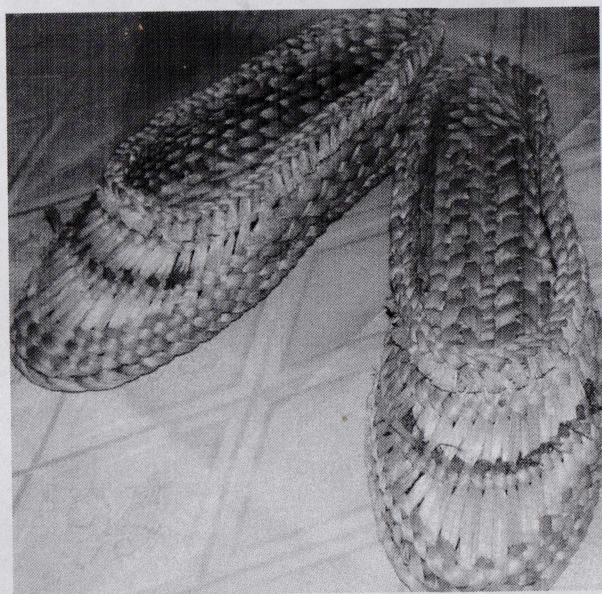
Українська вишивка рушників: гладдю (зліва) і хрестиком

Лозоплетіння

Горщик. Спіральне плетіння, солома

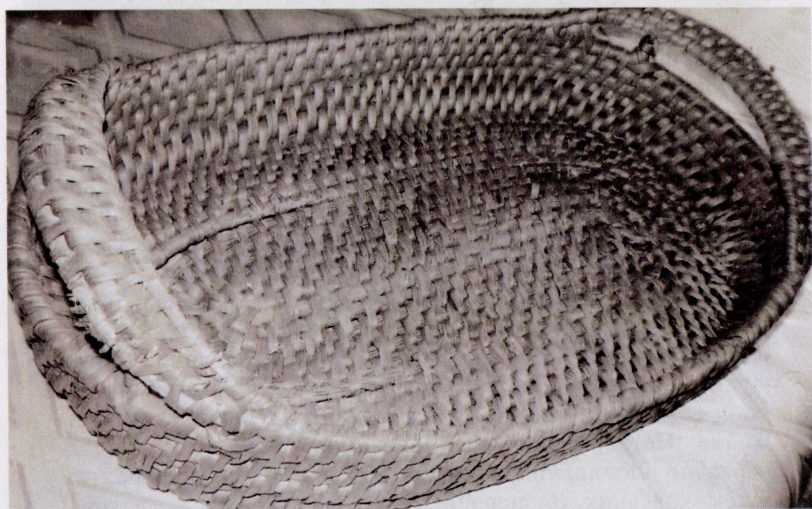
Канці кімнатні. Рогіз, ажурне плетіння

Види плетіння. Роботи автора книги. Фото 1987 року

Овальна підставка. Корінь сосни, спіральне плетіння

Різновид підставки. Корінь сосни, спіральне плетіння

АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ:

Додаток 1

81. м. Сокуль—Успенський приходь 2-го округу, при р. Стыри, м'єстность низменная, болотистая, лѣсная. Каменный св. Успенский храмъ построень въ 1816 г., а въ 1896 г. ремонтированъ, казавшестительный, украшенъ достаточно благолѣпно. Прихожанъ 2476 д. Првчть: священникъ и псаломщикъ. Причтовья помѣщенія возведены въ 1896 г., помѣстительныя, удобныя; надворныя постройка есть; всѣ строения нуждаются въ ремонтѣ. Домъ священника находится въ 2 в. отъ церкви, а докъ псаломщика близки Успенскаго храма. Есть фруктовый садъ и огородъ. Земля 72 д. 1976 кв. с. въ 5 кускахъ, расположенъ до 4 в. отъ дома: усадеб. 3 д., пах. 27 д. 1020 кв. с., сѣнок. 37 д. 74 кв. с., подъ лѣсомъ и кустарниками 5 д. 537 кв. с., подъ дорогами 345 кв. с., планъ земли есть. Приписныя деревни: Духче въ 4 в., Болче въ 8 в. Иновтрцевъ: католиковъ 16 д. и евреевъ 50 д. Блжайшій приходъ: Троицкій м. Сокуля въ 1 $\frac{1}{2}$ в., с. Боровичи въ 8 вер. Отъ губери. города въ 272 в., отъ уѣзди. въ 35 в., ж. д. ст. Рожиче въ 16 в., торговый пунктъ м. Сокуль, врачебный пункты а почт. ст. м. Рожиче въ 16 верстахъ.

Приписное с. *Навозъ* въ 4 в., церковь св. Іовлевская-кладбищенская; богослуженія совершаются поочередно. Мишветерское училище.

Витяг з праці К. В. Перевєрзева «Справочная книга о приходах и монастырях Волынской епархии» (1914 рік)

НАВІЗ, с., Луцький пов., Рожищанська вол., 41 км. від Луцька. Село над рікою Стиром, на границі Волині і Полісся, при Лютиненцькому болоті, на схід від м-ка Сокуль. В кінці 19 ст. було там 181 домів і 1,076 жителів, водяний млин.

Село Н. згадується в 1577 р. як власність Михайла Загоровського, який платив від нього за 4 дим., 2 город., 2 город., а кн. Михало Сокальський від 8 дим., 4 город., а крім того Захарій Лагодовський від 2 дим.

В 1583 р. платили з Н. кн. Марко Сокольський від 5 дим., і 2 город. Камінецький від 4 дим. і 1 кінного боярина, а Андрій Загоровський від 6 дим., 3 город., 2 підсудків, 2 боярів. Около 1640 р. платив з Н. Гнат Іловецький. В 1671 р. с. Н. належало до братів Іловецьких: Михайла, Петра, Криштофа, Івана. Ця частина села належала до Іловицьких аж до 19 ст., коли то перейшла до Стемпковських. За переписом 1911 р. в с. Н. до великої зем. власности належало до поміщика М. Козанчя — 1,316 десятин.

Витяг з праці О. Цинкаловського «Стара Волинь і Волинське полісся» том 2. Дані про село за 1914 рік

Додаток 2

Копії заяв жителів села, котрі просили правління господарства прийняти їх у колгосп ім. Б. Хмельницького

До голови Імени Богдан
Хмельницького села Навіз
Роушницького р-ну
Великої обл.
від грома Будчик Сергій
Медведевич

Заява

Прошу ново організовану організації
Колхоза Імени Богдана Хмельницького
прияти мене ємоєю сім'єю
в колхоз згідно в колхоз орної землі 2,8 га.
сіновою 1 га. одна ковама пуга Сороти сани
засіяної землі маю 1800. за одобрено
виповняти всі обов'язки
вчора розписуюсь Будчик Сергій

9/5 48

Прийнято в колхоз
варту внесок
30 руб.

Копія заяви Будчика Сергія Себистіяновича, 1948 рік

Копія заяви Власик Сьодки Дем'яна, 1948 рік

Додаток 3

До Комітету Земель та
 Агромагистратії села Нової
 Розширених р.н. Волинської обл. №

Заява
 Від гр-на Тананайка Тимофія Давидовича
 мешканця села Нової
 Прошу новоорганізовану організацію
 Капітала Землі Богдана Агромагистратії
 Призначити мені земельну ділянку в новій
 Мале зразки 2,5 га 150 м. Зайняти під озону
 має 4/10 і обидва на велику величину. Землі
 зразки 1 мін возі вказати задовольняє вимоги
 всі обов'язки
Волод розписує
 16/12/48

Тананайка
 Тимофій
 Андрійович

Копія заяви Тананайка Тимофія Давидовича, 1948 рік

34

До Навізького Колгоспа
Землі Богдана Земляничного
Від гр-ни Властук Євдокії
Дем'янівни Земляничної
села Новоз Радичівського р-ну

Заява

Трохи ново організованої організації
Колгоспа Землі Богдана Земляничного
прийняв мене селосою сім'їю в колгосп
всього вилучив корисними землі і сінокося
550 г 400 г орної 150 сінокося Зав'язної
озиминного 180 г. а решту засів на весні
Мамі коня Сорочин плугами

Трохи невіднакриті ми заяв
Буду виконувати всі обов'язки
Вночі розписую + + +

16/11/48

Заява Прийдія
Найшов від вчораш. 20 р.

Копія заяви Власюк Євдокії Дем'янівни, 1948 рік

4 лютого

Додаток 5

173

До
Правління колгоспу ім. Богд. Хмельницького

Від 2-ки Ющук Анни
Іванівни с/мк Гавізі

Заява

Прошу правління колгоспу ім. Б. Хмельницького
прийняти мене до к-ту, а також
моя сім'я, котра складається з
8 осіб, з них 4 особи трудоспособні.
Успішнішою до к-ту всього з га
в. т. в. 2 га рілляної.

Обов'язуюсь необхідну землю дати
бесімейній поєвській матері.

Успішнішою одного коня, воза, тура.

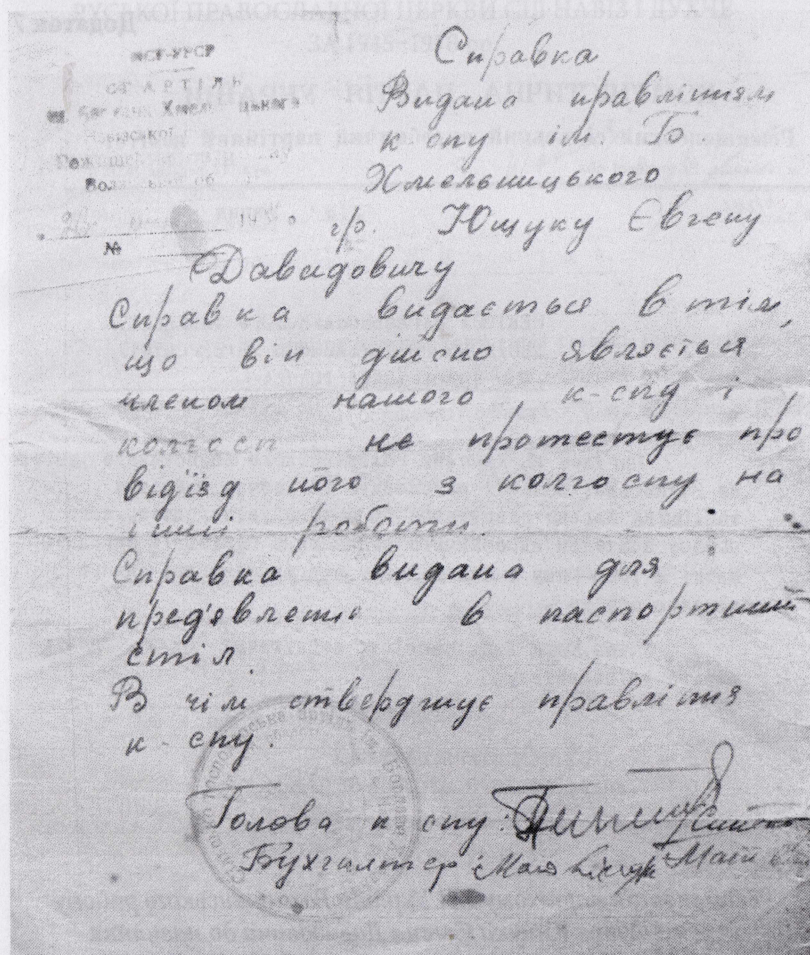
Всі обов'язки котрі будуть на мене
возможні, буду виконувати чесно.

Втіла і підписується. ++

18 II 1949р.

Май 20.
30 стор. 143

Копія заяви Ющук Ганни Іванівни,
(три хрестики замість підпису). 1949 рік

За цією довідкою Юшук Євген Давидович
 отримав паспорт 27 січня 1957 року

д. жогадол

Додаток 5

Додаток 7

КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ УКРАЇНИ

Рожищенський сільський виробничий партійний комітет

м. Рожиче, Волинської обл.

вул. 17 вересня № 8.

№

6/249

. 18 . ЛИПНЯ 196 4.

РЕКТОРУ ЗАГАЛЬНОНАУКОВОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ЛЬВІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Партком КП України Рожиченського виробничого управ-
ня Волинської області рекомендує на заочне навчання
тов. ЮЩУКА Євгена Давидовича до Вашого університету, який
працює вчителем виробничого навчання в Навізькій середній
школі з 1960 року і без відриву від виробництва здобув
середню освіту .

Тов. ЮЩУК Е.Д. повністю заслуговує бути студентом
Вашого університету.

ПЕРШОГО ЗАСТ. СЕКРЕТАРЯ ПАРТКОМУ
РОЖИЩЕНСЬКОГО ВИРОБНИЧОГО
УПРАВЛІННЯ

А. ДМИТРУК.

Рекомендація парткому КП України Рожиченського району
рекомендував Ющука Євгена Давидовича до навчання
у Львівський університет ім. Івана Франка, 1964 рік

(три хрестики замість підпису). 1949 рік

КОПІЇ ДОКУМЕНТІВ СВЯТО-УСПЕНСЬКОЇ ГРОМАДИ
РУСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ СІЛ НАВІЗ І ДУХЧЕ
ЗА 1945-1978 рр.

УПОВНОВАЖЕНІЙ РАДИ
у справах
православної церкви
при
Волинському Облвиконкомі

Косиня
Затверджено

№ *107/10* 1945 р.

Д о в і д к а.

В 164-23

м. Луцьк

Дана ця довідка релігійній громаді /церковній раді/
православної церкви села *Навіз-Духче* . району *Косиня*
Мандрішківка . Волинської області в тому, що цього
релігійна громада в особі представників:

1. *Богданівна Шимонюк*
2. *Гелена Мажуш*
3. *Навилья Медведюк*

zareestrovana i їм дозволяється керувати церковним майном
і церковними будинками, що й свідчитьсЯ.

Уповноважений Рада
у справах
православної церкви
при Волинському Облвиконкомі

Секретар

/М. Діденко/

Секретар

/Корнева/

Довідка Свято-Успенській громаді Руської православної церкви
сіл Навіз і Духче. 1945 рік

Додаток 7.

Список

членов церковной рады и Ревизионной Комиссии св. Успенской церкви с. Навиза - Духче, Торговицкского района, Волынской области.

№	Фамилия Имя Отчество	Год рожд.	Занимаемая должность	Религия членов церк. совета и Ревиз. Комиссии.
I.				
Навизенский Совет.				
1.	Катусидиский Владимир Петрович.	1900.	Настоятель прихода св. Николая в с. Навиза.	
2.	Геменик Филипп Сильвестрович.	1884.	Церковный сторож.	Депутат от 1 ст. м.р.
3.	Забаруза Макарий Николаевич.	1883.	Заместитель церк. сторожа.	Депутат от 1 ст. м.р.
4.	Козимиц Леопольд Саватович.	1897.	Казначей.	Возмезд. чл.
II.				
Ревизионная Комиссия.				
1.	Геменик Владимир Сильвестрович.	1888.	Председ. Рев. Ком.	Делегат Высш.
2.	Петров Гавриил Иванович.	1888.	Зам. Председ. Рев. Ком.	Член от 1 ст. м.р.
3.	Скочинский Виктор Максимович.	1896.	Секретарь Рев. Ком.	Член от 1 ст. м.р.
8/11. 1947г.	Настоятель св. Успенской церкви с. Навиза - Духче.			

Список церковной рады та ревізійної комісії Свято-Успенської громади сіл Навіз і Духче. 1947 рік

СПРАВКА

о регистрации церковного совета

Настоящим удостоверяется, что на основании акта регистрации за № 83-23
приходской общины Успенской
(наименование церкви)
православной церкви Уполномоченный по делам русской православной церкви при
Владимирском областном
(Совете Министров республики, обл(край)исполкоме)

194 8 г. зарегистрирован церковный совет названной общины в составе гр-н:

- 1) Василий Васильевич В.
(имя, отч. и фамилия избранных в совет)
- 2) Завируха Михаил И.
- 3) Козинев Методий В.

Церковный совет имеет пребывание в селе Духово

Ротенбургский уез
(подробный адрес)

пользуется правами и несет обязанности в соответствии с действующими в СССР
законами и постановлениями Правительства о религиозных объединениях, а также
Положением об управлении русской православной церкви, принятым 31 января 1945 г.
да на Поместном Соборе русской православной церкви.

Справка подлежит хранению в делах церковного совета.

Уполномоченный Совета по делам русской

православной церкви при

(Совете Министров республики, обл(край)исполкоме)

М. П.

17/11/48 (дата)

№ 83-23

(Подпись)

Справку
получил: Рохман

Довідка про реєстрацію церковної ради Свято-Успенської громади.
1948 рік

С П Р А В К А

о регистрации религиозного объединения

Настоящая выдана в том, что на основании решения
Совета по делам религий при Совете Министров СССР от
21 октября 1968 года протоколом № 75 зарегист-
рировано религиозное общество (группа) верующих _____

Успенской православной церкви
(вероисповедание)
в селе Навоз-Духче Рогиницки район
(с местом пребывания и указать район деятельности общества)

общество зарегистрировано в органах
власти 2-11-1968 года.

УПОЛНОМОЧЕННЫЙ СОВЕТА ПО Вольской
области УССР (Украина) / Фрихотык /
(области, краю, республике)

25 октября 1972 г.

Зак. 3337

Довідка про реєстрацію релігійного об'єднання
Свято-Успенської громади сіл Навіз і Духче. 1972 рік

Додаток 12

ІЗ В И П И С К А

из протокола № заседания Совета по делам религий при Совете Министров СССР
 19 .. декабря .. 78 г. г. Москва

СЛУШАЛИ: 4

ПОСТАНОВИЛИ:

Представления Совета по делам религий при Совете Министров УССР от 7.04.1978 г. № 248 о снятии с регистрации как распавшегося православного религиозного общества села Духче Рокищенского района Волниской области и использовании культового здания в хозяйственных целях.

Принять предложение Совета по делам религий при Совете Министров УССР о снятии с регистрации как распавшегося православного религиозного общества в селе Духче Рокищенского района и использовании культового здания в хозяйственных целях

№ 42
 08.01.79

Выписка верна:

Член Совета

Тел. пр. Сахаров. 7. Зак. 896-66

Витяг із протоколу засідання Ради у справах релігій при Раді Міністрів СРСР про зняття з реєстрації Свято-Успенської громади Руської православної церкви с. Навіз і Духче. 1978 рік

Посвячення церкви в с. Навозі

3 і 4 листопада б. р. були урочистими днями для українського громадянства сел Навоза та Сокуля Луцького повіту, бо вони гостили в себе Преосвященного єпископа Полікарпа, який прибув на посвячення нової церкви в с. Навозі.

Першим місцем зустрічі Владика Полікарпа було село Сокуль, в якому, крім самостійної св. Троїцької церкви, мається св. Успенська церква, приписна до с. Навоза. Ця остання обслуговувала досі релігійні потреби села Навоза, де церква була знищена під час війни.

Тому село Сокуль особливо урочисто вже завчасу почало готуватись до прийняття свого архиєпископа. Хати було весело удекоровано прапорами; уряджено було й гарну арку з привітальними написами. Сама природа немов брала участь у цьому святі, бо стояла гарна соняшна погода, що ще збільшувало урочистість.

У день приїзду єпископа Полікарпа з самого вже ранку згурмувалися люди біля арки зі зрозумілим хвилюванням, очікуючи архиєпископа. О 3 годині повол. тихо надіхав сходом Преосвящений Полікарп у супроводі дияконів Л. Ермака та І. Караса.

При арці привітав Владика настоятель св. Троїцької церкви п.-о. С. Носаль з хресним ходом, староста церковний з хлібом-сіллю та учениця місцевої школи, підносячи гарний букет квітів.

Поблагословивши наряд та дякуючи за сердечну зустріч, відіхав Владика до другої св.

Успенської церкви в Сокулі, належної до Навозівської парафії. Тут також привітав Владика п.-о. ієромонах Антоній, тимчасово виконуючий обов'язки настоятеля, та староста церкви з хлібом-сіллю.

По скінченні привітань Владика Полікарп відбув до помешкання настоятеля с. Навоза п.-о. прот. Гедеона Малевича, який по хворобі залишався в хаті.

О 5 годині ввечері, після короткого відпочинку повернув Владика до Сокуля до св. Успенської церкви, аби відправити всеношну. Сослужило Преосвященому на всеношній 8 пан-отців та 3 диякони; замість кафізм було виголошено казання. Особливе враження залишила всеношна, коли в темряві палились великі брацькі свічки, освітлюючи образи, Владика, духовенство та силу вірних, на обличчях яких малювалось зворушення, молитовний настрій. урочистість...

У неділю 4 листопада урочистість уже переноситься до с. Навоза. Чудоним поранком, коли сонце засяло, обліваючи ясними проміннями нову Навозівську церкву, спішили до неї зі всіх сторін вірні.

О 8 годині ранку було відправлено освячення води, а о 9 годині духовенство, братчики зі свічками та велика маса людей зібрались зустрічати Владика Полікарпа біля величної арки з написом: „Слава Богу, з нами Бог навіки“. Коли надіхав Владика, привітав Його М. Щибор промовою, в якій схарактеризував церкву життя Навозівської парафії після

війни. Миле було також і привітання 8-літнього хлопчика — внука п.-о. прот. Малевича, який промовив до Владика віршами.

Після цього почалось посвячення церкви в ім'я препод. Іова Почаївського. Біля 11 години почалась уже літургія, в якій, крім єпископа Полікарпа, взяло участь 12 пан-отців при 3 дияконах. Чудово співав хор с. Четвертих під орудою І. Лопуховича. Після євангелія виголошено було казання Преосвященним Полікарпом на євангельську тему, на запричасник — п.-о. К. Трельцьким і на молебні під час хресного ходу навколо церкви — п.-о. А. Шеприкевичем.

Маса людей у невеличкій повній по береги церкви була лише малою частиною цієї великої сили місцевого українського народу, який узяв участь у церковних урочистостях с. Навоза. Скінчилися вони брацьким обідом у помешканні настоятеля.

Junior.

Стаття з газети «Українська нива» від 25 листопада 1934 року

Свято Успенської церкви в с. Навозі Луцьк, 1972 рік

СЕЛЯНИ СЕЛА НАВІЗ ВІДБУДОВУЮТЬ СВОЮ ХАТУ ЯКЕ ЗРУЙНУВАЛИ ГІТЛЕРІВСЬКІ ПОГРОМИ

Як ми будемо хати селянам

Відступаючи від ударями Червоної Армії з тимчасово загарбаних наших земель, німецько-фашистські мерзотники в своїй звірячій люти віддали страшному руйнуванню наші міста і села та всі культурні заклади в них.

Глибокі криваві сліди залишили вони і в нашому селі. До війни в Навізькій сільській Раді було 365 хат, з них 135 хат та багато інших господарських будинків спалили німецькі окупанти під час відступу. Пограбували худобу, а курей, гусей висіяли. Повні люті не навели до нашого народу німецькі фашисти спустошували нашу землю.

Дні могутнього трудового підвезення переживав наше село разом з усім радянським народом. Війни нема. Всі ми вступили в період важного будівництва. Першочергове наше завдання — якнайскоріше загоїти рани, завдані народному господарству німецькими загарбниками.

Як тільки звільнили наше село, селяни відразу приступили до будівництва хат. Коли закінчили весняну сів-

бу, розпочалось масове будівництво хат. Сільська Рада стала на чолі ініціаторів відбудови села. При сільській Раді в будівельна комісія, яка складається з 5 чоловік (голова цієї комісії С. М. Деркач). Будівельна комісія приймає заяви від селян, яка кому потрібна допомога. Організовано при сільській Раді також бригаду плотників з 8 чоловік. В нашому селі приступило до будівництва хат 70 господарств, 10 хат уже збудовано. Перейшла в свою хату сім'я фронтовика А. Хижун, селянини Д. Бушк і інші.

Серед селян добре організована допомога один одному. Велике значення відіграли суяртки в час весняної сівби, а також велику роль відіграють і зараз в будівництві хат для підвозу будівельного матеріалу з лісу.

Сільська Рада, організувавши підвіз будівельного матеріалу, подає допомогу: Явдокій Хмелюк, чоловік якої перебуває в Червоній Армії, має 4 дітей; Одарці Артасюк, в якій чоловік загинув на фронті Вітчизня-

ної війни, має 3 дітей: Тетяні Кубецькій, Надії Зючук, Явдокій Макаруч, Дмитрові Клімовичу та інш. 4 чоловіки працюють на будівництві хати М. Антонок, в якій чоловік загинув на фронті, має 2 дітей.

Подекуди шкочуть ще нам німецьк прихвості — українсько-німецькі націоналісти. Вони серед ночі в квітні місяці спалили приміщення сільської Рати і мою хату. Але не залякають вони нас своїми підлими вчинками. Приміщення для сільради і клубу вже підібране. Запланували побудувати кооперацію в селі, і вже будівельний матеріал заготовлено.

Добре працює в селі група самоохорони, яка нараховує в своєму складі 40 чоловік винищувачів. Дні підлої бандитів лічені. Їх жде рівська Німеччина.

Селяни з честою виконують завдання, поставлені партією і урядом по швидкому від-родженню села.

В. Ф. БУРЛАЧЕНКО,
голова Навізької сільської Ради.

Багато німецьких хат, маючи діти воний бою. з дитя кутка. вати мені. Зверської Флотини тим виз-довик. вїжмови ре, піду власній і за це ні ській вл-скій про свої МА

Живу

Мою хат-шко - фашистський Прийшлося до ть до мій в Чер залишилості тиною.

Одного до Т. Хитися та будівництва не тільки с нього в кони мовився. Ра заехала необ лісу. Мені та в і сільрада. Те у своїй но

АНТОН
ОВІЙ

Куди допомагає будівництву хат

З 1 березня розпочалась робота в квіт. В період весняної сівби я допомагав сім'ям червоноармійців. Порядком взаємодопомоги ремонтував плуги, борони, колеса та інше. М. Власюк, М. Матвійчук, Ю. Арсілюк.

Тепер в нашому селі швидко розгорнулося будівництво хат. Я своєю працею в квітні допомагаю селянам — С. Денисюк, О. Денисюк і другим зробив дверей ручки, лависі.

Будівництво нових хат — це

велика і серйозна справа, і мені з нею справився з частото. Всі родини фронтовиків і потерпілих від війни будуть жити в своїх тенлих і гарних хатах.

МИКОЛА МАТВІЙЧУК,
коваль в Навізі.

Зростає багатство артiлі

Тяжко жилось біднякам-селянам за ланської Польщі в нашому селі Нзвиз, яке пі́ччю не відрізняється від інших сіл Волині. Обшарпані, поцюрнілі хатки були розкидані по хуторах. Та й люди ходили черні, як земля. Обдерті і голодні, з ранку і до пізньої ночі гинули вони сплячи на полях куркулів і осадників за шмат черствого хліба. Страшні хвороби—туберкульоз, тиф—були вічними супутниками селян-бідняків.

Ніколи не буде веротці тому проклятому минулому. В 1939 році російські брати принесли трудящим Волині віками окри́ну волю. Трудове селянство стало на єдино вірний шлях, який веде до щасливого і заможного життя, на шлях колективного господарювання.

Нелегко було господарювати в перші роки. Бракувало потрібного досвіду, тягла, навієня, приміщень. Та радянська влада, російські брати і тут позади допомогу. На колгоспні поля прийшли працювати потужні трактори, зроблені на заводах Сталінграда і Челябінська. Застосовуючи передову агротехніку, колгоспники з року в рік при допомозі механізаторів підвищують урожайність. На великих масивах ми щороку збираємо по 16—18 центнерів зернових з гектара.

Для прибирання худоби, спорудження тваринницьких приміщень держава надала нам кредити, які колгосп уже давно погасив. Невпинно збільшується поголів'я худоби, підвищується її продуктивність.

Особливо даємо ми про нього. Від цієї цінної технічної культури колгосп одержав в 1953 році 1 мільйон 300 тисяч карбованців доходу, а всього доходи артiлі становили 1 мільйон 819 тисяч карбованців. Це дає можливість різко підвищити оплату праці. На кожний вироблений трудодень було видано по 7 крб. 75 коп. грiшми, 2 кілограми зерна та інші продукти. В лiонарських ланках оплата трудодня досягає 20 карбованців.

Минулого року загальний дохід артiлі становив 2 мільйони 150 тисяч карбованців. На кожний трудодень колгоспникам було видано, крім зерна, по 9 карбованців грiшми.

Колшні хуторяни тепер усі живуть у селі. З допомогою колгоспу для них збудовано 150 нових хат.

Сім колгоспників живуть заможнo. Члени артiлі Герасим Бузич, Арсентій Климович, Степан Стахів щороку одержують по 90—100 пудів хліба, до 8 тисяч карбованців грiшней. Таких прикладів багато. І це колшні бідняки, які раніше

лише могли прогोधувати сім'ю. Кожний колгоспний двір має корову, кілька свиней, багато домашньої птиці.

На передньому плані в селі — середня школа-десятирічка. В ній навчається близько 300 дітей Сипи і дочок колшніх бідняків — Микола і Галина Шелецьки, Сергій Демчук, Галина Смазок, Галина Стахів і інші — одержали атестати зрілості. Десятки юнаків і дівчат пішли вчитися у вищі учбові заклади.

Є у нас клуб і бібліотека, медпункт і родильний будинок, радіоузел і сільмаг. У селі є більше ста велосипедів, понад 10 радіоприймачів, у кожній хаті радіоточка. Щороку колгоспники купують більше як на мільйон карбованців різних тканин, взуття і культуроварів.

В бібліотеці, яка нараховує понад 3 тисячі томів, беруть читати книги 400 чоловік, у тому числі 270 колгоспників. Віра Морозок, Арсентій Щаборук, Мотропа Климович, Михайло Ділов читають твори Леніна і Сталіна, російських та українських класиків Л. Толстого, М. Гоголя, І. Франка, М. Коцюбинського і інших письменників. Горпина Танайко лише кілька років тому навчилася читати і писати, а зараз читає твори Шолохова, Коцюбинського, Козлячука.

В клубі колгоспники два—три рази на тиждень дивляться кінофільми, виступи гуртків художньої самодіяльності.

З кожним роком зростає багатство артiлі. Збудовано два корівники, дві конюшні, два свинарники, зернохвищце, гараж для автомашин. Колгосп має дві власні автомашини.

Тепер у нашому селі є багато нових спеціалістів, яких раніше не знали села Волині. Є у нас агроном і зоотехнік, вчителі і медпрацівники, бухгалтер, радіотехнік, трактористи, мотористи і ін. Наша односельчанка Уляна Кональчук працює вчителькою. Олександр Климишин—залізничним машиністом, Семен Климишин, Дмитро Поліщук, Денис Хвостюк — трактористами.

Незабаром колгосп збудує власну електростанцію, яка допоможе механізувати багато процесів виробництва. В цьому році ми механізуємо тваринницькі ферми.

Ось далеко не всі ті зміни, що сталися в селі за роки радянської влади, ті досягнення, з якими зустрічають вибори трудівники колгоспного села Нзвиз.

І. ШКРЕБТІВ,

секретар парторганізації колгоспу імені Б. Хмельницького Рожницького району.

ДОВГО чекали ми цієї події, адже згідно з першим планом газифікації району газ повинен був прийти в оселі навіздів рівно 20 років тому.

В кооперативі з газифікації села – 43 чоловіки, в домашніх п'ятьох вже є газ, а до настання зими, надіємось, буде у всіх.

Велика робота була проведена всіма членами кооперативу, адже і підвезти, і вилучити газопроводи ми будували за власні гроші. Багато постарався і сільський голова Микола Юшук. А особливо велику подяку висловлюємо заступнику голови кооперативу Оксані Вавренчук. Ця молода, тендітна жіночка (до речі, мати сімох дітей) і виконала всю організаційну та документальну роботу, їздила по всіх службах та інстанціях.

Радісна подія відбулася в переддень Дня Конституції. Нас вітали голова райдержадміністрації Сергій Гербоць, голова районної ради Андрій Музика, начальник Рожищенської газової дільниці Ківерцівської УГТ Микола Ходзівський, головний інженер Ківерцівської УГТ Оксана Прокопюк, майстер ТОВ Торговий дім «Професіонал» Ігор Крулянський, інспектор ЖКГ з питань газифікації Михайло Корчаків.

Газ в оселі селянина – то не розкіш, а життєва необхідність. І так хотілося б, щоб пенсіонери одержували гідну пенсію, а молоді мали роботу. При сьогоднішніх цінах (потрібно заплатити 12 000 гривень, щоб підвести газ тільки до будинку) газифікація під силу далеко не кожній сім'ї.

Не обійшлося свято і без

пліса. Чудові українські співачки подарували присутнім Роман Зінчук, Світлана і Настя Шевчуки, Аліна Артишук, Віта Назарук.

Тож голубий вогник нехай несе в оселі моєї односельчан не тільки тепло, а добро, радість, міцно здоров'я, світлу долю і довгий щасливий вік.

Людмила Клімшчина,
голова Рожищенської районної волонтерської громадської організації «Жіноча рада»

Стаття з Рожищенської районної газети «Наш край» від 1 липня 2010 року

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрюхов П. З. Волинська земля (хроніка, джерела, постаті). – Сокаль, 1992. – С. 23.
2. Атлас Волинської області. – М.: Комітет геодезії і картографії СРСР, 1991. – С. 13.
3. Баранович О. Залюднення України перед Хмельниччиною. Волинське воеводство. – К., 1931. – С. 59.
4. Визначник рослин України. – К.: Урожай, 1965. – С. 867.
5. Волинь у Другій світовій війні: Збірник наук. та публіцистичних статей, присвячений 60-річчю визволення Волинської області від фашистських загарбників. – Луцьк: Вежа, 2004. – С. 5–20.
6. Гулько Г., Пасюк І. Бій, якого могло не бути. Волинський музей: історія і сучасність. Наук. збірник. Випуск 4. Матеріали 4 Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 80-річчю Волинського краєзнавчого музею та 60-річчю Колодзянського літературно-меморіального музею Лесі Українки 19–20 травня 2009 року. – Луцьк, 2009. – С. 517.
7. Гарбарчук К. На Пречисту під селом Навіз 1939 року українці стріляли в українців у польській та червоній арміях // Вісник. – 2009. – 17 вересня.
8. Гулько, М. Якименко. Друга пречиста 1939 року // Голос України. – 2009. – 29 жовтня.
9. Волинський державний архів, ф. 591, оп. 1, спр. 8, арк. 54.
10. Волинський державний архів, ф. 5, оп. 35, спр. 385, арк. 66.
11. Гулько Г. Томчук М. Свято-Успенський храм у с. Сокіл унікальна пам'ятка сакрального зодчества 15–16 століть // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Рожище і рожищенці в історії Волині та України [Проблеми волинознавства]. Науковий збірник. Випуск 23. Матеріали 23 обласної науково-практичної історико-краєзнавчої конференції. – Луцьк – Рожище, 23 травня, 2007. – С. 106.
12. Волинские епархиальные ведомости. – 1872. – Ч. 1, «н». – С. 430.
13. Історія міст і сіл УРСР. Волинська область. – К.: Вид-во Головної редакція УРЕ АН УРСР, 1970. – С. 746.
14. Катанская В. М. Высшая водная растительность континентальных водоемов СССР. – Л.: Наука, 1981. – С. 185.

15. Конопля В. М., Охрименко Г. В. Исследования памятников эпохи бронзы в Западно-Волынском Полесье. – М., 1979. – С. 344–345.
16. Конопля В. М., Оприск В. Г. Археологічні пам'ятки Волині (Рожищенський р-н). – Луцьк, 1991. – С. 86.
17. Корнелюк Д. Духовне небо Волині. – Луцьк, 2005.
18. Крикніцький О. До питання про боєздатність РСЧА під час радянсько-польського збройного конфлікту 1939 року // Український історичний журнал. – 2007. – Січень-лютий. – С. 135–148.
19. Кучерепа М. Початок другої світової війни в долі волинян // Волинь в другій світовій війні та перші повоєнні роки. Луцьк, 19–20 квітня, 2005. – С. 8–9.
20. Кучерепа М. Волинь в геополітичних планах ССРСР і Німеччини 1939 р. // Науковий збірник. Сторінки воєнної історії Волині. Наук. збірник. Вип. 30. Матеріали 30 Всеукраїнської науково-практичної, історико-краєзнавчої конференції. 4–25 березня 2009 року, м. Луцьк. – С. 347–353.
21. Кучінко М. М., Охрименко Г. В. Археологічні пам'ятки Волині. – Луцьк: Вежа, 1995. – С. 150.
22. Лазарук В. А. Сині очі Волині: Краєзнавчий нарис. – Львів: Каменярь, 1979. – С. 95.
23. Мороз В., Будчик Г. Село Навіз // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Рожище і рожищенці в історії Волині та України Проблеми волинознавства. Науковий збірник. Випуск 23. Матеріали 23 обласної науково-практичної історико-краєзнавчої конференції. – Луцьк – Рожище, 23 травня, 2007. – С. 137.
24. Милусь В. Державна влада і православна церква на Волині. У другій половині 40-х – 50-х роках 20 століття. – Луцьк, 2008. – С. 110.
25. Переверзев К. В. Справочная книга о приходах и монастырях Волынской епархии. – Житомир, 1914. – С. 238.
26. Рожко В. Є. Древні святині Полісся: Історико-краєзнавчий нарис. – Луцьк: Волинська книга, 2008. – С. 152.
27. Теодорович М. І. Волынь в описании городов, местечек и сел в церковно-историческом, географическом, этнографическом, археологическом и др. отношениях. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии. Ковельский уезд. – Луцьк, 2008. – Т. 5. – С. 558–559.
28. Україна перед Визвольною війною 1648–1654 рр.: Збірник док. – К., 1946. – С. 166.

29. Національна визвольна війна в Україні 1648–1657 рр.: Збірник за документами актових книг. – К., 2008. – С. 210.
30. Шабала Я. Історія України. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – С. 175.
31. Яришева Н. Ф. Основи природознавства: Природа України: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 1995. – С. 335.
32. Дев'ятисотлетіє православ'я на Волині 992–1892. – Ч. 1. – Житомир, 1892. – С. 362.
33. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське полісся. – Том 2. – Вінніпег, 1982. – С. 163.
34. Газета «Українська Нива» від 25 листопада 1934 року.
35. Газета «Радянська Волинь» від 8 червня 1945 року.
36. Газета «Радянська Волинь» від 5 грудня 1955 року.
37. Газета «Радянська Волинь» від 19 квітня 1972 року.
38. Газета «Світло жовтня» від 27 червня 1965 року.
39. Газета «Наш край» від 10 жовтня 2002 року.
40. Газета «Наш край» від 28 грудня 2006 року.
41. Газета «Наш край» від 10 липня 2010 року.

З М І С Т

Біографічні відомості про автора.....	3
Ще не вмерла Україна.....	7
РОЗДІЛ 1. Історичний нарис села Навіз.....	8
РОЗДІЛ 2. Період польського панування.....	16
РОЗДІЛ 3. Еколого-географічна характеристика села Навіз.....	31
3.1. Кліматичні та гідрологічні умови.....	31
3.2. Гурсько-Гривенський гідрологічний заказник.....	33
3.3. Археологічні відомості.....	36
3.4. Ґрунтовий покрив.....	37
3.5. Рослинний світ.....	38
3.6. Екологічні групи рослин.....	38
3.7. Методи досліджень.....	40
3.8. Рідкісні й зникаючі рослини.....	40
3.9. Тваринний світ.....	41
РОЗДІЛ 4. Від Другої світової війни і до сьогодення.....	45
4.1. Село в роки Великої Вітчизняної війни.....	45
4.2. Повоєнна відбудова села і організація колгоспу.....	59
4.3. З історії сільської ради та її установ.....	79
4.4. Освіта.....	86
4.5. Уклін тобі, школо Навізька.....	92
4.6. Другий випуск учнів 11 класу Навізької середньої школи 1965 року.....	95
4.7. «Жіноча рада» та будинок пристарілих.....	98
4.8. Духовний світ села.....	102
РОЗДІЛ 5. Світлини жителів с. Навіз від минулого і до сьогодення.....	117
5.1. Будні колгоспного життя.....	117

5.2. Світлини Навізького будинку культури.....	141
5.3. Духовий оркестр с. Навіз: від 30-х до 80-х рр. ХХ століття....	152
Найбільш популярні пісні серед населення с. Навіз.....	155
5.4. Козацькому роду немає переводу.....	158
Нащастя, надолу.....	161
Будні села Навіз.....	164
5.5. Нашого цвіту по всьому світу.....	175
5.6. На святі «Козацької слави» в урочищі Острів 19.08.2001 року, с. Навіз.....	181
5.7. Народні промисли.....	187
Види плетіння. Роботи автора книги.....	192
АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ (Додатки 1-16).....	194
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	210

Науково-популярне видання

ЮЩУК Євген Давидович

СЕЛО НАВІЗ: **у пам'яті минулих і нинішніх поколінь**

Історико-краєзнавчий нарис

Коректор Марія Понятовська
Технічний редактор Юлія Дегтярук
Художній редактор Юрій Черняк
Комп'ютерна верстка Катерини Черняк,
Василя Мельничука

Фото на обкладинці:

Тло: вигляд з околиць села на р. Стир.

Фото 1. Свято-Успенський храм.

Фото 2. Обеліск Слави.

Фото 3. Навізька ЗОШ.

Зворот: козацька могила в урочищі «Острів».

Здано до набору 25.08.2011. Підписано до друку 5.09.2011.

Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Minion Pro

Ум. друк. арк. 3,68. Обл.-вид. арк. 7,67.

Наклад 500 пр.

Поліграфічно-видавничий дім «Твердиня»
п/с-9, м. Луцьк-21, 43021; тел.: (050) 2950250
tverdyna@gmail.com

Свідоцтво Державного комітету
телебачення і радіомовлення України
ДК № 2030 від 14.12.2004 р.

Ю 98

Ющук Є. Д.,

Село Навіз: у пам'яті минулих і нинішніх поколінь : історико-краєзнавчий нарис / Є. Д. Ющук. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2011. – 216 с.

ISBN 978-966-2115-75-8

Історико-краєзнавчий нарис Є. Д. Ющука «Село Навіз: у пам'яті минулих і нинішніх поколінь» – це розповідь про розвиток села в церковно-історичному, еколого-географічному, етнографічному, археологічному та культурно-освітньому рівнях.

У книзі викладено фактичний архівний матеріал про глибоку давнину та поступовий розвиток мальовничого села Навіз. Відомості з історії села охоплюють період від пізнього палеоліту до сьогодення. Автор наголошує на головних та доленосних подіях минулого, котрі довелося перебороти багатьом поколінням жителів села, а також описує їх життя у сучасному світі та перспективи на майбутнє.

Основна увага приділена рідному селу і його мешканцям – чуйним, добрим та безмежно закоханим у працю. Це люди, з якими автор зростав, учився, працював на рідній землі. Будучи закоханим у свою Батьківщину та вболіваючи за рідне село, Євген Ющук пропагує любити отчий дім, рідний край, шанувати його минуле і сьогодення та примножувати нові патріотичні і трудові сторінки його літопису, бути справжніми нащадками батьків, дідів та прадідів.

Книга є дарунком автора своїм любимим землякам з нагоди 435-річчя села.

Розрахована на науковців, краєзнавців, викладачів, учнів, студентів та широке коло читачів, котрі цікавляться історією нашої рідної Волині.

УДК 908 (477. 82)

ББК 26. 89 (2 Укр – 4 Вол)